

Les pellofes de la Seu Vella de Lleida, segles XVI-XVIII¹ (II Part)

Fons documentals de l'Arxiu Capitular de Lleida:
encunyacions i funció de les pellofes del Capítol durant el
segle XVI-XVII i XVIII

ELVIRA DÍEZ ÁLVAREZ*

Si a la primera part vàrem parlar de la creació l'any 1538 de les primeres pellofes de la Seu Vella de Lleida, en aquesta segona ens referirem a encunyacions posteriors i a la funció de les pellofes en el Capítol de Lleida, que serviren per a pagar diferents serveis, com ara, a més dels actes religiosos, el pa de canonge i el vi de la verema del Capítol. A les Actes Capitulars no hem trobat documentació que faci referència a la creació de noves pellofes, però sí que hem trobat la documentació necessària que ens parla dels pagaments amb pellofes, o més ben dit, ploms.

1. VALORS

Pel que fa als valors, tenim l'acta del 14 d'agost de 1686,¹ en que s'ordena que els ploms grans no valguin més de 6 diners.

*Que los ploms grosos no valguen mes de sis diners.
Item deliberen que acabada la terça corrent los **ploms** grosos no valguen
mes de sis diners tant per als canonges com beneficiats.*

Que els ploms grossos no valguin més de sis diners.

Així deliberen que, acabada la tèrcia corrent, els ploms grossos no valguin més de sis diners tant per als canonges com per als beneficiats.

* Llicenciada en Història, Universitat de Lleida.

1. ACL, Actes Capitulars, 1686-1687, AC.0105, f. 70v.

No hem tret cap conclusió d'aquesta acta, ja que no fa referència als motius que dugueren a prendre aquesta determinació, i per això no en farem cap de comentari; solament deixem constància de la seva existència. Amb tot, pot fer referència a la terça, que era cada un dels períodes en què es dividia l'any per a evacuar els ploms (*buydarlos*) transformant-los en diners d'us corrent. El que sí que deduïm és que els ploms grans devien ser els marcats amb XX, marca que potser vol dir xx diners.

2. PLOMS DE CANONGE I BENEFICIAT

A l'acta del Capítol del 31 de juliol de 1586,² es torna a acordar de fer ploms.

XXXI july 1586.

Item comiteren als aniversariers per afer fer sinquanta o sexanta cinc ploms axi de canonge com de beneficiats.

El 31 de juliol de 1586 es comissiona els aniversariers perquè facin fer 50 o 65 ploms de canonge i de beneficiats.

3. INQUISIDORS

A l'acta de l'1 d'abril de l'any 1597,³ trobem que als senyors inquisidors se'ls ha de pagar amb ploms.

*Item etiam praefaci domini canonici capitulantes deliberarunt quod solvantur integriter plumbi dominis inquisitoribus corone regni aragonum ref-firiendo eis **plumbis** pro annis proxime preteritis quomsy anyerunt.*

Així mateix, també els abans citats senyors canonges capitulars deliberaren que siguin pagats íntegrament els ploms als senyors inquisidors de la Corona del Regne d'Aragó, pagant aquests ploms pels anys propers com els passats com així s'aprovà.

Tenim constància que alguns inquisidors de Lleida vivien a Montsó,⁴ i és per això que el col·leccionista i l'historiador Mariano Pano, d'aquella localitat, el

2. ACL, Actes Capitulars, 1586-1597, AC.0013, f. 98v.

3. ACL, Actes Capitulars, 1594-1601, AC.0068, f. 176v.

4. LLADONOSA I PUJOL, J., *Història de Lleida*, vol. II. Tàrraga: F. Camps-Calnet, 1974, p. 294.

1890⁵ ja descriu la iconografia d'algunes d'aquestes pellofes de Lleida, exactament les de la clau i espasa, les primeres que es van encunyar a la Seu Vella el 1538, i que van fer cap a Aragó per a pagar els senyors inquisidors.

4. TAULETA PER ALS PLOMS

Acta del 22 de novembre de 1588.⁶ Acorden fer una tauleta per a comptar el ploms.

*Item cometeren als senyors obrers que facen fer una tauleta en la capella junt a Sant Salvador que no se celebre per a contar lo bosser los **ploms** perque nols conte sobre lo altar de Snt Lluc a on se celebre.*

Així mateix comissionaren els senyors obrers per a fer una tauleta a la capella, al costat de la de Sant Salvador, on no se celebra, perquè el bosser compti els ploms i que no els compti a sobre de l'altar de Sant Lluc, on sí que se celebra.

S'entén que a la capella de Sant Lluc del claustre de la Seu Vella, sobre l'altar on se celebraven misses, no es podien comptar els ploms, ja que manipular monedes, tot i que la iconografia era religiosa, es considerava un acte impur, i per això feren fer una tauleta per a comptar els ploms en un lloc fora de culte.

5. MATINES

Que s'augmentin els ploms a matines. A l'acta del 14 d'agost de 1608⁷ (vigília de l'Assumpció).

Aument en les matines.

*Item prefaci domini capitulantes deliberarunt que a la distribucio de les matines se ajuste dos **ploms** mes dels que se acostumen donar.*

Augment en les matines.

Així mateix els abans citats senyors capitulants deliberaren que en la distribució dels matins es donin dos ploms més dels que s'acostumen a donar.

5. PANO, M., «Numismática de Urgel y Ribagorza», *Boletín de la Real Academia de la Historia* (Madrid), 1890, p. 160-165.

6. ACL, Actes Capitulars, 1588-1589, AC.0067, f. 65v.

7. ACL, Actes Capitulars, 1606-1609, AC.0070, f. 219v.

Com hem comentat, a la primera part d'aquest treball, als beneficiats, canonges, preveres i altres clergues se'ls pagaven més pellofes per anar a dir les misses o cants dels matins, ja que matinar suposava un sacrifici per a aquest religiosos, sobretot si vivien lluny de la catedral. És per això que es va establir que els beneficiats havien de residir a prop de la seu.

6. ESCUTS DE PLOMS

A l'acta del 20 de desembre de 1672,⁸ es mana que es facin fer escuts de ploms:

Ques fassen ploms.

*Item deliberarunt que los Señors Canonges que seran Ads dels Aniversaris Majors tinguen comissio pera fer fer sinquanta o cent **escuts de ploms**.*

Que es facin ploms.

Així mateix, deliberen que els senyors canonges que siguin administradors dels aniversaris majors estiguin comissionats per a ordenar fer cinquanta o cent escuts de ploms.

A falta d'altres interpretacions, és la primera vegada que apareix el terme escuts per a referir-se als ploms. Amb tot, Botet i Sisó parla d'un plom encunyat a Lleida per les dues cares, el qual desconeixem, i que descriu així: «Anvers, escut amb les barres coronat, amb adorns a son voltant. Orla lineal. Revers, punt i al voltant. 1751, orla lineal. Diàmetre, 19 mm.»⁹

No creiem que pugui ser aquest escut el que apareix a les actes, perquè les dates no coincideixen, llevat que es fessin fer el 1672, però que no s'executés l'encunyació fins el 1751. De totes maneres, aquests escuts no s'han trobat, tot i que la iconografia de les pellofes núm. XXX, que són el monograma coronat, sembla ben bé l'escut esmentat. Tal vegada es tracta dels escuts com a valor nominal per a comptar-los després en ploms.

8. ACL, Actes Capitulars, 1670-1673, AC.0100, f. 214r.

9. CRUSAFONT I SABATER, M., «Notícies sobre el manuscrit de J. Botet i Sisó titulat Ploms i pellofes catalanes i de l'àlbum d'empremtes de J. Busquets i Duran». *Acta Numismàtica*, núm. 29 (1999), p. 143-213.

7. PLOMS PER MISSES

A l'acta del 18 de febrer de 1673,¹⁰ es mana fer ploms per a pagar les misses celebrades a les capelles.

Ques fasse ploms per a les misses.

*Item deliberarunt ques fasse ploms pera pagar les misses y que se entreguen als capellans de les Capelles perque en haver celebrat entreguen lo **plom** y que Mosen Castro cada dissapte fasse memorial pera cada capella de les Capelles dels canonges tenen de celebrar en sa capella aquella semana.*

Que es facin ploms per a les misses.

Així mateix deliberen que es facin ploms per a pagar les misses i que es donin als sacerdots de les capelles, perquè en havent celebrat donin el plom i que cada dissabte mossèn Castro faci memorial per a cada capella de les capelles dels canonges de les quals han de celebrar a la seva capella aquella setmana.

Sembla que aquesta nova emissió fou a causa de l'ordre que es va donar que es pagués als capellans de les capelles un cop dita la missa i per a això calia disposar de ploms.

8. AMB MARCA NOVA

No és aventurat assignar marca nova a aquests ploms, ja que es tracta de reinstaurar el costum de pagar amb ploms com abans es feia i no una simple encunyació per a reposar o per a ampliar-ne l'ús.

8.1. Acta del 17 de desembre de 1712.¹¹ Es determina que es facin ploms i es pagui amb ploms com abans s'acostumava afer.

Ques fassen ploms y se pague ab ells.

Item per a obviar alguns fraus y abusos en materia de guañar les distribucions deliberen que se diligencie lo fer-se ploms y que fets que sien se pague ab ploms com antes se acostumave y que cesse lo ofici de apuntador; y per so feren comissio al Sr. Canonge Dn. Francisco de Pineda pera que procure ab la mayor brevedad se fassen los ploms.

10. ACL, Actes Capitulars, 1670-1673, AC.0100, f. 10v.

11. ACL, Actes Capitulars, 1708-1714, AC.0112, f. 154r.

Que es facin ploms i se pagui amb ells.

Així mateix, i a fi d'obviar alguns fraus i abusos en matèria de guanyar les distribucions, deliberen que es diligenciï el fer ploms i que una vegada fets es pagui amb ploms com es feia abans i que cesi l'ofici d'apuntador i per això comissionaren el senyor canonge don Francesc de Pineda perquè procuri amb la major brevetat que es facin els ploms.

Dues conclusions rellevants traiem d'aquest fet: que hi hagué una època en què no es pagava amb ploms, potser a causa de l'escassetat i les penúries degudes a la Guerra de Successió, i per això tal vegada es creà la figura de l'apuntador, el qual apuntava els oficis guanyats per a ser pagats posteriorment en moneda comptant. Això degué generar fraus i abusos per part d'algué que, amb la col·laboració de l'apuntador o sense, obtenia més guanys dels que li corresponien.

9. ANIVERSARIS

A l'acta del 19 de juliol de 1633,¹² es torna a parlar dels ploms d'aniversari.

Deliberatio.

*Deliberarunt que M^o Salvi trague tres mesos de **ploms** del Aniversaris majors tantum els cobre en cas de samare se moire per lo enterro y no autrement.*

Deliberació.

Deliberen que mossèn Salvi tregui tres mesos de ploms dels aniversaris majors perquè els cobri en cas de que la seva mare es mori, per a l'enterrament i no altrament.

10. EXCOMUNICACIÓ

A l'acta del 31 de desembre de 1611,¹³ es renova l'antiga constitució que ningú gosi canviar els ploms d'altri sota pena d'excomunió.

Renovacio antigues constitucions sobre los ploms.

Die xxxi et ultima mensis decembris anno a Nativitate Domini M D.C.XI.

Convocati Domini Mora decanus, Terre, Margalef, Feliu, Oriol, Pastor,

12. ACL, Actes Capitulars, 1632-1633, AC.0082, f. 251r.

13. ACL, Actes Capitulars, 1609-1611, AC.0071, f. 185v.

*Ganás, Joseph Pastor, Isern, Castellbell, Tudela, Mija et Roselló, canonici ecclesiae ilderdensis capitulantes. Renovant la constitucio antiga, feta acerca los **ploms** deliberen que ninguna persona sie gosat cambiar ploms de altri sots pena de excomunio sentencia presentada.*

Renovació de l'antiga Constitució sobre els ploms.

Dia 31 i últim del mes de desembre de 1611.

Convocats els senyors Mora degà, Terre, Margalef, Feliu, Oriol, Pastor, Ganàs, Josep Pastor, Isern, Castellbell, Tudela, Mila i Rosselló, canonges capitulars de l'Església Ilerdense. Renovant l'antiga constitució feta sobre els ploms, deliberen que cap persona s'atreveixi a canviar ploms d'altri sota pena d'excomunió. Sentència presentada.

Aquesta norma de prohibició de canviar-se els ploms no devia ser gaire observada, ja que amb freqüència se n'ha de recordar el contingut i els càstigs pel seu incompliment, i així en l'acta del 29 de juliol de 1613¹⁴ trobem que es pren l'acord següent.

Així mateix, i també, els dits senyors canonges capitulars innovant la constitució sobre lo canviar els ploms, establiren que els Capellans no puguin canviar ploms entre ells, sota les penes escrites contingudes en dita constitució antiga a la que es fa referència.

11. CÈDULA

A l'acta del 14 de maig de 1620,¹⁵ s'acorda afixar una nota o cèdula a la porta del cor. La finalitat d'aquesta ostentosa publicitat devia ser la d'evitar l'al·legació d'ignorància que eximis o rebaixés la pena per la falta comesa.

Deliberatio supra permutatione plumborum.

*Item prefati domini capitulares deliberunt que ningun señors tant canonges com beneficiats de la present Iglesia y altres persones laiques tant ministres com altres gosen ni sia luit permutar ni cambiar ningun genero de ploms ab moneda si no es ab la forma acostumada de polisses dels pagadors sots pena de escomunicatio, tant contra del qui donara los **ploms**, com contra del quels cambiara ab diners, manant per a que vinga a noticia de tots sia*

14. ACL, Actes Capitulars, 1612-1614, AC.0073, f. 170r.

15. ACL, Actes Capitulars, 1620-1621, AC.0076, f. 44v.

fixat un scedulo a la porta del cor en virtud de la present deliberatio capitular de manament del señor vicari general.

Deliberació sobre permuta de ploms.

Així mateix, els abans citats senyors capitulars deliberen que cap senyor, tant canonges com beneficiats de la present Església i altres persones laïques siguin ministres o altres, no s'atreveixin ni els sigui permès permutar ni canviar cap gènere de ploms per moneda si no és en la forma acostumada de pòlisses dels pagadors, sota pena d'excomunicació, tant contra qui donés els ploms com contra qui els canviés per diners, manant perquè arribi a coneixement de tots que sigui afixada una cèdula a la porta del cor, en virtut de la present deliberació capitular del manament del senyor vicari general.

Així mateix hem trobat altres textos que fan referència als càstigs pel que fa a la manipulació dels ploms, però, per no allargar-nos gaire solament els citarem, indicant per cada cas la data, l'acta i el número de foli.

12. CÀSTIGS

10 d'abril de 1665.¹⁶ Es castiga mossèn Joan Jover per haver portat més ploms dels que pot guanyar i se li priva la distribució per quinze dies hàbils.

30 de juliol de 1686.¹⁷ Mossèn Mascaró es ven ploms i si s'esbrina qui els hi comprà serà castigat.

21 d'abril de 1696.¹⁸ Algú no liquida els ploms de la tercera tèrcia, guanyant la distribució, i que s'esbrini qui els hi ha comprat per a excomunicar-lo i fer-li alguna mortificació.

24 d'octubre de 1690.¹⁹ Que es privi mossèn Solé de quatre dies hàbils per llençar els ploms que li corresponien de la distribució en el cor i davant de tothom.

5 de gener de 1617.²⁰ Els canonges capitulars priven el senyor Ardiaca, Segrera, Francesc Pastor i Cabestany d'un plom per no obeir el Capítol, que els va manar que acompanyessin el senyor bisbe el primer dia de l'any a Casa del Palau després del pontifical, a causa dels enfrontaments amb els senyors paers de la ciutat.

Veiem, doncs, que els ploms donaven més d'un maldecap als qui portaven els comptes, i també els càstigs que el Capítol imposava als infractors.

16. ACL, Actes Capitulars, 1665-1666, AC.0098, f. 74v.

17. ACL, Actes Capitulars, 1686-1687, AC.0105, f. 69v.

18. ACL, Actes Capitulars, 1694-1696, AC.0108, f. 295v i 296r.

19. ACL, Actes Capitulars, 1688-1690, AC.0106, f. 304v.

20. ACL, Actes Capitulars, 1615-1617, AC.0074, f. 180v.

13. PLOMS PETITS

L'acta del 5 d'abril de 1607²¹ diu que es donen ploms petits al senyor cabiscol.

Deliberatio. Que se donen ploms petits al Sr Cabiscol.

*Item deliberarunt que al señor Cabiscol Balleta se done distributio y que en lo libre de la matricula se continue a hont fins ara se es continuat en lo lloc dels portionaris y los **ploms** se lo donaran sien petits dels que donen als portionaris.*

Deliberació. Que es donin ploms petits al senyor cabiscol

Així mateix, deliberaren que al senyor cabiscol Balleta se li doni distribució i que en el llibre de matrícula es continuï fins on ara s'ha continuat, en el lloc dels porcioners i que els ploms que se li donin siguin petits, dels que es donen als porcioners.

14. COR

L'acta del 17 de desembre de 1704²² ens diu que els ploms s'han de donar al cor.

Que no se donen ploms sino al cor.

*Item deliberen que a tots los ministros que cobren distribuciones no sels done los **ploms** sino que estiguen en lo cor y que sels hage de pagar ora per ora.*

Que solament es donin ploms al cor.

Així mateix deliberen que a tots els ministres que cobren les distribucions, solament els donin els ploms quan siguin al cor i se'ls ha de pagar hora per hora.

És a dir, els pagaments al cor eren presencials i per hores. Aquesta pràctica de pagament *in situ* es degué a l'absència del clergat a les hores, perquè eren nombroses, d'aquesta manera qui no hi era present no cobrava la distribució. El papa Bonifaci VIII ja disposà que solament donaria distribució als qui assistissin al cor personalment.²³

21. ACL. Actes Capitulars, 1606-1609, AC.0070, f. 76v.

22. ACL. Actes Capitulars, 1704-1707, AC.0111, f. 116v.

23. VILLACORTA, T., *EL Cabildo Catedral de León: Estudio histórico jurídico siglo xii-xiv*, Lleó, Centro de Estudios e Investigación San Isidoro, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de León i Archivo Histórico Diocesano, 1974, p. 220.

15. LA BOSSA I ELS BOSSERS

A la Seu Vella de Lleida, així com en altres llocs on existien les pellofes, hi havia el bosser. El bosser estava obligat a pagar les distribucions i si ell no podia havia de nomenar un substitut hàbil i suficient amb el vistiplau del Capítol.²⁴ A Lleida tenim referències que una de les bosses era de vellut de color roig, vid. supra. A Lleida la capella de la Bossa estava situada dins la capella de Sant Lluc, al claustre de la Seu Vella; allà es comptaven els ploms i el lloc feia de pagadoria.²⁵

Pel que fa al bosser i a la bossa on es guardaven i es repartien els ploms, tenim les referències següents:

Acta del 21 d'agost de 1653.²⁶

Presentia del Sr Canonge Quer. Bossa per los ploms.

*Item deliberarunt se respongue a la carta del Sr Canonge Quer que est Ill-tre Capítol quant als señors capitulars estigueren presents als capitols generals de Nadal no toque a la dita presentacio y també que se li escriga se serveis que comprar una bossa per a portar y pagar los **ploms** de la present Iglesia.*

Presència del senyor canonge Quer. Bossa per als ploms.

Així mateix deliberaren que es respongui a la carta del senyor canonge Quer que aquest Il·lustríssim Capítol, pel que fa als senyors capitulars que foren presents en els capitols generals del Nadal, no toqui a la dita presència i també que se li escrigui i se serveixi comprar una bossa per a portar i pagar els ploms de la present església.

A l'acta del 15 de maig de 1653,²⁷ ens tornen a parlar del bosser:

Deliberatio pel als bossers.

*Deliberaren que los bossers a cetero no paguen los **ploms** a ningun Sor Capítular que no estigue vestit ab habits del cor y que no paguen als que se pas-segen per les claustres y per la iglesia y que no porten compte ab ningun sor Capítular.*

Deliberació dels bossers. Que d'ara endavant no paguin els ploms a cap senyor capítular que no vagi vestit amb als hàbits del cor, i que no paguin als

24. PIQUÉ, J. R., «El naixement i la consolidació del Capítol catedralici lleidatà, La Seu Vella, 1168-1540», *Seu Vella. Anuari d'Història i Cultura*, núm. 4 (2002-2003), p. 440.

25. ALONSO, G., «Capillas, altares, imágenes, capellanías, presbiteriados y beneficios de la Seu Vella de Lleida desde su fundación hasta su cierre», *Ilerda*, (Lleida, Institut d'Estudi Ilerdencs), núm. XI (1979), p. 71.

26. ACL, Actes Capitulars, 1653-1654, AC.0092, f. 169v.

27. ACL, Actes Capitulars, 1653-1654, AC.0092, f. 114v.

qui es passegen pel claustre i per l'església i que no porten compte amb cap capitular.

Com es veu, les dignitats han de complir amb la vestimenta de rigor, l'hàbit coral per a celebrar els actes de manera decent, i qui no ho faci perdrà la distribució corresponent.

Finalment a l'acta del dia 18 de febrer de 1659²⁸ fan fer una bossa per als ploms.

*Bossa de vellut per als **ploms**.*

Item deliberen que se fasse fer una bossa de vellut carmesi pera posar los ploms pera pagar les ores y officis de la present iglesia.

Així mateix deliberen que es faci fer una bossa de vellut roig per a portar els ploms, per a pagar les hores i oficis en la present església.

Suposem que aquesta bossa, com les moltes altres que devia haver-hi, era bonica i treballada, amb tots els seus departaments per a les diferents pellofes i els seus valors nominals o en tot cas iconogràfics.

Tot seguit comentarem la resta de la creació de pellofes per al pa de canonge i el vi de la verema.

16. ELS PLOMS DE PA DE CANONGE

Dins de les pellofes emprades pel Capítol de la Seu de Lleida, tenim coneixement de les usades amb la finalitat de pagar el pa de canonge i usarem el nom que se'ls va donar tant en la seva creació com al llarg de la seva existència, o sigui, ploms de pa de canonge.

El pa de canonge. Antecedents i dificultats

Una de les prebendes que tenien els capitulars del Capítol era el dret a percebre un pa diari. Aquest fet obligava a proveir-se de blat, a moldre'l, i a conveir amb un flequer la seva fabricació i la justa distribució. S'ha de dir que no solament els canonges tenien dret a aquesta prebenda, ja que també pertocava al senyor bisbe, al pare lector i als racioners. La cura en l'elaboració del pa de canonge era tan gran que es determina pastar la farina amb aigua del Segre i no de la Noguera perquè aquesta última era de qualitat inferior.²⁹

28. ACL, Actes Capitulars, 1659- 1660, AC.0095, f. 27v.

29. ACL, Actes Capitulars, 1642-1643, AC.0087, f. 186v.

Així, l'any 1729 tenen dificultats per a trobar un flequer que volgués pastar i coure el pa, tal com es veu en l'acta següent:

Acta del 5 de gener de 1729.³⁰

Sobre fabricar pa canonical als Senyors Pabordes.

Item deliberen els seus ilustres que amb la més prompta providencia per a bastir el Pa Canonical de la present Santa Esglesia, amb comisio als senyors Canonges Pabordes per a que busquin persona que vulgui pastar dit pa.

El mateix any troben un flequer que s'hi avé i es fa un tracte amb ell, segons es desprèn de l'acta amb data 20 de juliol.

Acta del 20 de juliol de 1729.³¹

Ques es fasse pastar quant antes lo pa y per ço comisionen als S.S. Pabordes

En orde al pa canonical ohida la relacio fan los S.S. Canonges Pastoret i Argany, pabordes que Ramon Llanes forner ofereix donar per cada gra de blat bo o seixa cent pans canonicals. Delibere V.S. se fasse pastar quant antes dit pa canonical y distribuirlo entre los interesats y pera provenir blat y per tot lo demes que convinga per la execucio de pastar dit pa fan plena comisio als dits S.S. Canonges Pabordes per a que lo executen segons sa direccio y procuren los diners de alla a hont les apareiga per a comprar lo blat sera menester. Y axi mateix per firmar lo acte de ajust ab lo forner.

Que es faci pastar pa canonical al més aviat possible i per a això comisionen els senyors pabordes.

Pel que fa al pa canonical, oïda la relació que fan els senyors canonges Pastoret i Argany, pabordes, que Ramon Llanes, flequer, ofereix donar per cada quartera de blat del bo cent pans canonicals delibera Vostra Santetat que es faci pastar al més aviat possible el pa canonical i es distribueixi entre els interessants, i per a proveir de blat i per a tot allò que convingui per a l'execució de pastar aquest pa donen plena comissió als senyors canonges pabordes perquè ho executin, sota la seva direcció, i procurin els diners on sigui menester per a comprar el blat que sigui necessari. I així mateix per a signar l'acta d'ajust amb el flequer.

30. ACL, Actes Capitulars, 1729-1730, AC.0018, f. 1v.

31. ACL, Actes Capitulars, 1729-1730, AC.0018, f. 36v.

Com que no tots els canonges tenien necessitat de la mateixa quantitat de pa, ja que depenia, entre altres raons fàcils de comprendre, dels gustos dietètics de cada un i de la quantitat de família que convivia amb ell, podia passar que a algú li faltés pa i a d'altres els en sobrés. Això de vegades podia causar problemes entre ells, cosa que no resultava edificant ni adequada a la seva alta dignitat.

Creació dels ploms de pa de canonge

Per això, el 20 de juliol de 1729, el Capítol catedralici delibera, tal com es mostra al Llibre d'Actes, per donar solució a la distribució del pa, mitjançant el sistema d'entregar als perceptors del pa a principi de cada mes tants ploms com pans poguessin correspondre'ls.

Acta del 20 de juliol de 1729.³²

Forma de la distribucio del pa canonical.

Item per a que se puga distribuir lo pa als interessants sens equivocacio ni engany, Deliberen V.S. que en lo dia primer de cada mes se done tants ploms a cada hun dels interessants, quants pans li tocan al mes per a que entregue a cada hun lo forner tants pans quants ploms li entregara fent comissió als S.S. Canonges Pi y Mallada per a que facin formar molles per a fer dits ploms y per a fer fer los ploms segons los molles.

Forma de la distribució del pa canonical.

Així mateix perquè es pugui distribuir el pa a tots els interessats, sense equivocació ni engany, delibera Vostra Santetat que el primer dia de cada mes es donin tants ploms a cadascun dels interessats com pans li corresponguin al mes perquè entregui a cada u el flequer tants pans com ploms li entregui comissionant els senyors canonges Pi i Mallada perquè facin formar motlles per a fer els ploms i per a fer aquests ploms segons els motlles.

Com es veu, la finalitat és distribuir «el pa als interessats sense equivocació ni engany» i la forma és «que el primer dia de cada mes es donin tants ploms a cadascun dels interessats com a pans li corresponguin al mes perquè entregui a cada u el flequer tants pans com ploms li entregui».

Aquests ploms ens recorden els vals que circularen durant la Guerra Civil, en els quals es llegia «Val per 1 kg de pa» i que eren expedits pels comitès, els flequers i cases de pobles locals, amb la particularitat que en principi aquests vals no tenien un contravalor monetari, en el cas que no se'n fes ús. Un cas si-

32. ACL, Actes Capitulars, 1729-1730, AC.0018, f. 36v.

milar eren els cupons de la cartilla de racionament als anys de la postguerra civil, que donaven dret a cada individu a un pa de 250 grams a un preu econòmic.

En aquesta mateixa deliberació es decideix que es facin uns ploms específics per al bon control de la fabricació del pa i la justa compensació dels pans no consumits: «Comissionant els senyors canonges Pi i Mallada perquè facin formar motlles per a fer els ploms i per a fer aquests ploms segons els motlles».

17. ELS PLOMS DE LA VEREMA

De ploms de la verema, en tenim constància en altres llocs, com a Cervera, amb data 1414-1492. Aquests ploms eren lliurats al portaler dels pagesos en entrar la verema, i potser estaven relacionats amb una mena d'impost.³³

Dels ploms de la verema del Capítol de Lleida, en farem una petita pinzellada, amb la finalitat d'esclarir que era un sistema per a assegurar el cobrament del tribut municipal del sequiatge que pagaven els agricultors i del qual estaven exempts els eclesiàstics, de tal manera que en el moment de pagar el sequiatge se'ls entregaven com a justificant o rebut uns ploms segons les terres que posseïen i així a l'època de la verema, podien entrar a la ciutat les càrregues de raïm sense pagar l'impost pertinent.

Por no allargar-nos gaire, solament farem menció d'una acta de la Paeria i la seva resposta –en la qual, de forma molt precisa, els paers determinen la forma de cobrament del sequiatge i que, a canvi, es doni als pagesos els ploms de la verema–, i de dos actes més del Capítol.

Acta de la Paeria del 28 de setembre de 1734.³⁴

Die vigesima octava septembris MDCXXXIII.

Forma de plegar los sequiatges feta en vitud de la deliberatio conciliar feta en once del sobredits.

Convocats y congregats en la sala nova inferior de la casa Paheria los Ilustres y molt Magnifichs senyors Joan Baptiste Mongay y Toralla, Magnifichs Monserrat Castello, Pau Altarriba y Raphael Agullo, pahers lo any present y corrent de la present ciutat de Leyda, ensems ab los senyors don Hieronim de Mongay, Francesch Ferrer doctor en medecina, Jaume Sanou y Francesch Bullfarines, comissaris elets y nominats per lo Magnifich Consell General ultimament celebrat a fi y effecte de donar forma com y en quina

33. LLOBET I PORTELLA, J. M., «Les monedes i pallofes de Cervera». *Acta Numismàtica*, núm. 3 (1973), p. 209-241.

34. AML, Libre 439, 1630-1635, f. 206-207v.

manera se podrien exigir los sequiatges sens que a la ciutat se fes frau. Los quals tots unanimes y concordes per al sobredit effecte donaren per caps la forma seguent

Primerament que pera dumenge primer vinent se fasse aso de trompetes e a veu de corredor huna crida publica perlos llochs acostumats de la dita y present ciutat manant a totes ls persones de qualsevol grau stat o conditio sien que dins del termini de vuit dies apres dela publicatio de dita crida en avant comptadors vinguen a denunciar les heretats tenen y paguen lo sequiatge sot pena y ban de deu lliures aplicadores lo terç al avisador altre terç al official executant y lo restant terç per lo caixo y que passats dits vuit dies no sels donara ploms.

Item que los senyors pahers tinguen de tenir quatre persones per ses merces elegidores pera exigir lo diner del sequiatge en esta forma ço es que a denuntiar tinguen de venir los amos de les heretats dins del termini y estos hagen de jurar en ma y poder de hun senyor paher si ni haura y si noni haura en ma y poder de huna de les persones electes y dir quans jornals de terra te aixi dins de la ciutat com per son terme y tant de terra plantada y horts com de terres blanques y pagar lo sequiatge segons esta tachat fentlos hun albara de pagar insertant en dita crida los caps convenients y ab les mateixes penes aplicadores com dalt es dit.

Item que hagen de jurar en poder de les persones damunt dites que no pendran ploms sino tants solament per a ells y per la verema de ses heretats y que non deixaran nin pendran sots pena de perjuris y de deu lliures com dalt es dit.

Item que la persona estara destinada pera donar els ploms no pugue donar los ploms a ninguna persona sino es a les persones que portaran albara firmat de la ma dels exigidors de dit sequiatge.

Item que als que tenen heretats en la Plana del Bisbe en lloch de ploms sels hage de donar hun albara que digue la Plana del Bisbe y lo que voldran y que ningú heretat en dita Plana no pugue entrar verema sino per lo portal del Sant Esperit ni tanpoch ningú pugue donar ni deixar los albarans a altri persona sota les mateixes penes perquiscuna vegada sera contrafet a ninguna de dites coses aplicadores com dalt es dit.

Item que als que plegaran los sequiatges per sos treballs sels done a quiscu de ells sis lliures ab part empero y conditio que tinguen de assistir alli de mati de set hores fins a les deu y de vesprada de les dues fins a les cinch y que si acas algu faltara tot aquell temps faltara sels lleve per porrata y sen fasse creiximonia als altres y assistiran.

Aquest tribut va ocasionar algun conflicte amb el Capítol, el membres del qual gaudien d'exempció. Per exemple, veiem que en l'acta del dia 24 de no-

vembre de 1693,³⁵ el Capítol determina davant la queixa del síndic de la ciutat que el canonge senyor Pallarès no ha pagat alguns ploms de la verema, i deliberen que es vegi la concòrdia feta sobre aquest assumpte i si determina que s'han de pagar estan disposats a fer pagar el que correspongui.

Un altre exemple de possible conflicte, el tenim en l'acta capitular en què uns treballadors de l'església catedral demanaven tenir franquícia d'aquest tribut, tal com indica la carta dirigida per dos d'ells al degà del Capítol catedralici i que es transcriu a continuació:

Acta capitular d'octubre de 1739.³⁶

Die 13 octobris 1739 Ilerda.

Muy Ilustre Señor:

Juan Torres y Joseph Eroles puestos a los pies de Vuestra Señoría con el mayor rendimiento y suplicando dicen: Que V. S. les aga el favor de concederles o (abastar) que se les conceda la franquicia, que los ministros de V.S. suelen gozar, porque la Ciudad les pide como a los demas que no esten essentos (como los Ministros de V.S.) los plomos acostumbrados de la vendimia. Esperan el sobre dicho favor a los suplicantes, de V.S. que tendrá a particular gracia.

Dia 13 d'octubre de 1739 Lleida.

Molt Il·lustre Senyor:

Joan Torres i Josep Eroles, posats als peus de Vostra Senyoria amb el major rendiment i suplicant, diuen: Que V. S. els faci el favor de concedir-los o (abastar) que se'ls doni la franquícia, de la qual els ministres de V. S. solen gaudir, perquè la ciutat els demana com als altres que no estiguin exempts (com els ministres de V. S.) dels ploms acostumats de la verema. Esperen aquest favor els suplicants, de V. S. que tindrà a particular gràcia.

Per acabar, s'ha de dir que a les actes de la Paeria de Lleida³⁷ apareix la paraula ploms com a moneda per a pagar la verema fins a finals del segle XVIII; no sabem a quin tipus de moneda es refereixen, si a la moneda local, als menuts o realment a la moneda eclesiàstica, les pellofes, també dites ploms. Com sabem, els ploms o pellofes van circular fora del nucli eclesiàstic quasi a tot arreu, tal com està documentat per historiadors locals, com per exemple a Mallorca³⁸ i a altres llocs que no comentarem per no allargar-nos gaire.

35. ACL, Actes Capitulars, 1691-1693, AC.0107, f. 407v.

36. ACL, Actes Capitulars, 1736-1740, AC.0120, f. 403-01v.

37. Actes i Deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, 1734-1741, f.31-34.

38. PASCUAL, E., «Els ploms de les esglésies com a moneda». *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana* (Mallorca), 1890-1894, p. 15.

18. CONCLUSIÓ

Els arxius capitulars són fons plens d'història de l'Església, que ens donen molta informació, perquè en aquestes èpoques tot o quasi tot quedava documentat. En el nostre cas, a l'Arxiu Capítular i també al Municipal, hem fet un petit buidatge del món de les pellofes o ploms. Falta molt per fer, però ja tenim una petita entrada que seguim estudiant. En fer-ho no solament hem trobat informació de la creació de ploms, valors, pagaments i altres, sinó que al mateix temps aquests documents ens han donat molta informació religiosa, política, econòmica i social, sobretot del Capítol, de manera que podem reconstruir una petita part de la història de l'Església, en aquest cas de les seus Vella i Nova de Lleida. El treball també ens ha donat informació de les relacions internes, del Capítol, i d'aquest amb la Paeria. Finalment, volem assenyalar que treure a la llum les pellofes de la Seu Vella de Lleida ha estat molt important, pel fet que aquesta catedral va perdre el culte arran de la desfeta de la Guerra de Successió, el 1707, en què va ser convertida en caserna militar, esborrant-se així la memòria de la raó per la qual havia estat construïda. Amb la confirmació de la creació d'aquestes pellofes a la Seu Vella de Lleida, recuperem una part de la seva història, que durant tants anys ha estat oblidada com a ens religiós.

19. BIBLIOGRAFIA

BOTET I SISÓ, J., *Les monedes catalanes*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1976 [Obra Completa, 3 v.].

COHELO DE PAULA, J. M., *Diccionario universal de monedas «Millennium»*. Vigo: Fórum Ciencia Numismática, 2003.

CRUSAFONT I SABATER, M., *La moneda catalana local (s. XIII-XVIII)*. Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Numismàtics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans; Diputació de Barcelona, 1990.

– «Notícies sobre el manuscrit de J. Botet i Sisó titulat “Ploms i pellofes catalanes” i de l'àlbum d'empremtes de J. Busquets i Duran». *Acta Numismàtica*, núm. 29 (1999), p. 143-213.

JORBA I SERRA, X., «Els ploms de carnisseria igualadins. Una varietat de moneda eclesiàstica o municipal dels segles XVI i XVII». *Acta Numismàtica*, núm. 32 (2002), p. 123-133.

– «Les bosses de pellofes de Sabadell i Mataró». *Acta Numismàtica*, núm. 37 (2007), p. 175-185.

LLADONOSA I PUJOL, J., *Història de Lleida*. Vol. II. Tàrraga: F. Camps-Calmet, 1974.

LLOBET I PORTELLA, J. M., «Les monedes i pallofes de Cervera». *Acta Numismàtica*, núm. 3 (1973), p. 209-241.

– «Nova aportació sobre les monedes i pellofes de Cervera». *Acta Numismàtica*, núm. 6 (1976), p. 221-230.

– «Les pellofes de Santa Coloma de Querralt». *Acta Numismàtica*, núm. 9, (1979), p. 209-216.

– «Un nou document relacionat amb els ploms de la verema de Cervera (1381) ». *Acta Numismàtica*, núm. 9 (1996), p. 161-163.

MAS I GOMIS, L., «Les “pellofes” de Sant Feliu de Sabadell». *Arrahona* (Sabadell: Museo d'Història de Sabadell), II època, núm. 3 (primavera, 1997).

PASCUAL, E., «Els ploms de les iglesies com a moneda». *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana (Mallorca)*, tom v (1890-1894), p. 15.

PANO, M., «Numismática de Urgel y Ribagorza». *Boletín de la Real Academia de la Historia* (Madrid), 1890, p. 160-165.

PIQUÉ, J. R., «El naixement i la consolidació del Capítol catedralici lleidatà. La Seu Vella, 1168-1540», *Seu Vella, dossier; La Seu Vella i Lleida a l'Època Moderna*, núm. 4, *Anuari d'Història i Cultura*, Associació Amics de la Seu Vella de Lleida, 2002-2003, pp. 397-443.

VILLACORTA, T., *El Cabildo Catedral de León*. Estudio histórico jurídico siglo XII-XIV. Lleó: Centro de estudios e Investigación San Isidoro, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de León, Archivo Histórico Diocesano, 1974.

20. ABREVIATURES

ACL	Arxiu Capitular de Lleida
AML	Arxiu Municipal de Lleida
AHL	Arxiu Històric de Lleida
ADL	Arxiu Diocesà de Lleida
MDL	Museu Diocesà de Lleida
AML	Arxiu Municipal Lleida